

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ І СІМ'ЯМ, ЩО ОПИНИЛИСЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ, В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

*Лунченко Надія Вікторівна,
науковий співробітник Українського науково-методичного
центру практичної психології і соціальної роботи м. Київ
lnvpsi@urk.net*

Ситуація, яку переживає Україна, виходить за межі звичайного нормального людського досвіду. Вона спричинила значне порушення життєдіяльності людей, шкоду їх здоров'ю, великі людські втрати, значні матеріальні збитки тощо. Все це вкрай негативно позначається на кожній родині. Одні сім'ї були вимушені залишити домівку та переживають кризу, пов'язану з втратами не лише матеріальними, але і соціальними. Інші родини переживають втрату близької людини. Так чи інакше в Україні не залишилося практично жодної відстороненої від конфлікту особи [2].

Психологічна служба системи освіти є важливою складовою державної системи охорони фізичного та психічного здоров'я молодих громадян України і діє з метою з'ясування та створення оптимальних соціально-психологічних умов для розвитку особистості. Особливо ця функція служби важлива в умовах складної соціально-політичної ситуації в країні.

Діяльність працівників психологічної служби закладу освіти має бути спрямована на досягнення двох основних цілей: 1) подолання травматичного досвіду, віктимності і соціопатичних тенденцій розвитку (зокрема, девіантних і делінквентних форм поведінки) у дітей, які опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій на сході країни; 2) забезпечення умов і можливостей ефективної соціальної адаптації за допомогою пролонгованої психологічної, соціальної та правової допомоги, організації систематичних психокорекційних та інших заходів [2].

У широкому сенсі психосоціальна допомога, за визначенням Я.П. Дубініної – це напрям роботи, основна мета якого надання первинної психологічної допомоги, соціальної підтримки людям, які перебувають у важкій життєвій ситуації, та організація комплексу умов для продуктивної адаптації людини у змінених умовах життєдіяльності. У вузькому сенсі психосоціальна робота – це діяльність фахівця, спрямована на відновлення втраченої психосоціальної рівноваги, на пошук ресурсів особистості і ресурсів соціального середовища для подолання труднощів у життєвій ситуації. Основні завдання психосоціальної допомоги – розширення діапазону соціальних і особистісних ресурсів людини для самостійного вирішення виникаючих проблем, подолання труднощів, актуалізація її творчих, інтелектуальних, особистісних, духовних і фізичних можливостей, необхідних для виходу з кризового стану, стимулювання самоповаги і впевненості в собі [5].

Соціально-педагогічну підтримку О. Дронова розглядає як особливий вид діяльності соціального педагога, який спрямований на організацію ним превентивної та оперативної соціально-психоло-педагогічної допомоги у попередженні та подоланні ситуацій, що порушують їх життєдіяльність [4].

Модель (за О.М. Дроновою) соціально-педагогічної підтримки підлітків, які опинились у складних життєвих обставинах, у діяльності соціального педагога закладу загальної середньої освіти, розроблена на основі взаємодії соціального педагога, підлітків і соціального середовища, включає:

- мету (створити умови для підлітків щодо попередження і подолання перешкод в процесі соціалізації);
- завдання (сприяти підлітку в розвитку самостійності і відповідальності, у прагненні до власної ідентифікації; інтегрувати підлітка у певну соціальну групу; стимулювати підлітка до особистісного саморозвитку і самореалізації);
- принципи (гуманістичної спрямованості соціально-педагогічної діяльності, природовідповідності, культуровідповідності, індивідуалізації, суб'єктності, діалогічності, само- і взаємопідтримки, соціальної адекватності, соціального загартовування);

- технологію, що складається з організаційно-методичного блоку, що представляє собою сукупність засобів, форм, методів, прийомів соціально-педагогічної підтримки, і алгоритмічного блоку, який включає циклічну реалізацію соціальним педагогом послідовності кроків [4].

Л. Оліференко вважає, що соціально-педагогічна підтримка дитинства представляє особливий вид соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на виявлення, визначення й вирішення проблем дитини з метою забезпечення та захисту її прав на повноцінний розвиток і освіту. Вона виокремлює такі основні напрями реалізації системи соціально-педагогічної підтримки дитинства як: соціально-педагогічну підтримку школяра у загальноосвітніх навчальних закладах; соціально-педагогічну підтримку діяльності позашкільних виховних закладів; соціально-педагогічну підтримку дітей і молодих людей з функціональними обмеженнями; соціально-педагогічну підтримку діяльності дитячих громадських об'єднань; соціально-педагогічну підтримку центрів організації дозвілля школярів та дитячих спортивних об'єднань і секцій [7].

Н. Заверико зазначає, що соціально-педагогічна підтримка передбачає діяльність соціального педагога, спрямовану на створення умов, сприятливих для розвитку у дитини задатків та здібностей, для визначення мети, реальних прагнень, усвідомлення своїх труднощів, проблем, можливостей, лінії розвитку, та на формування в підлітка знань, умінь, навичок щодо подолання своїх труднощів, вирішення власних проблем. Результатом соціально-педагогічної підтримки має стати зміцнення бажання дитини давати раду своїм труднощам; наявність умінь та навичок вирішення конкретних проблем, самоконтролю та самодопомоги тощо [6].

До основних принципів здійснення педагогічної підтримки вітчизняний науковець Т. Дейніченко зараховує такі:

1. Принцип «загальності»: потреба в допомозі та підтримці існує об'єктивно й закономірно, тому кожний учень потребує систематичної та індивідуальної допомоги.

2. Принцип «суб'єктності і індивідуальності»: педагогічна підтримка спрямована на розвиток суб'єктності та індивідуальності.

3. Принцип «проблемності»: педагогічна підтримка служить розв'язанню проблеми дитини.

4. Принцип «пріоритету захисту прав та інтересі дитини»: педагогічна підтримка – це діяльність, спрямована на відстоювання інтересів і прав дитини, яка враховує, що дитина має право на помилку.

5. Принцип «адресності й дозованості допомоги»: допомога здійснюється адресно й тоді, коли власних зусиль дитини не досить для розв'язання проблеми.

6. Принцип «співпраці й угоді між дитиною та дорослим»: пріоритет у розв'язанні проблеми належить самій дитині; доброзичливий, безоцінний такт учителя, ненав'язливість допомоги, дотримання конфіденційності.

7. Принцип «систематичності підтримки»: швидке й ефективно реагування на проблеми дітей, прогнозування їх виникнення.

8. Принцип «диференційованого підходу при наданні підтримки»: поступове збільшення або зменшення дози допомоги [3].

Т.Ф. Алексеєнко, аналізуючи концепції та моделі соціально-педагогічної підтримки учнівської молоді у зарубіжному досвіді, з поміж інших виокремлює організацію соціально-педагогічної підтримки дітей у Великобританії за моделлю К. Маклафіна. Ця модель є розвивальною і містить у собі чотири базових компоненти:

- 1) компонент благополуччя;
- 2) програмний компонент;
- 3) компонент контролю і співучасті;
- 4) компонент керування [1].

Дана модель у науковій літературі також трактується як концепція розвитку освітнього середовища та освітнього простору.

Список використаних джерел

1. Алексеевко, Т.Ф. (2017) Концепції та моделі соціально-педагогічної підтримки учнівської молоді у зарубіжному досвіді /*Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. праць. Інститут проблем виховання НАПН України, (21), 39-40.
2. Байдик, В., Бондарук, Ю., Гніда, Т., Корнієнко, І., Лунченко, Н., Луценко, Ю, Мороз, Р., & Ткачук, І. (2019). *Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій* (В. Г. Панок, І. І. Ткачук, ред.). Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. https://lib.iitta.gov.ua/718798/1/Konsultuvannya_2019.pdf
3. Дейніченко, Т.І. (2002). Педагогічна підтримка в системі роботи вчителя. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. праць, (22), 88-92.
4. Дронова, Е. Н. (2004). *Социально-педагогическая поддержка подростков в деятельности социального педагога образовательной школы* : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Барнаул.
5. Дубініна Я.П. *Оволодіння технологіями психосоціальної допомоги як складова професійної підготовки фахівця з соціальної роботи* [Електронний ресурс] // Я.П. Дубініна. – Режим доступу: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/10251/1/131-132.pdf>
6. Заверико, Н. В. (2009). Соціально-педагогічна підтримка підлітків у притулку для неповнолітніх. *Вісник Запорізького національного університету*, (2). <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2009/Pedagogi-2-2009/077-80.pdf>
7. Олиференко, Л. Я. (2002). *Социально-педагогическая поддержка детства. Муниципальная система*. Москва: Нар. образование.